

A közösségi tanulás egy lehetséges formája egyetemi környezetben

Gombocz Orsolya

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Mikszáth Kálmán tér 1. 1088 Budapest
Magyarország

gombocz.orsolya@btk.ppke.hu

Absztrakt: A pedagógiai gondolkodás újra és újra felfedezi a közösségben egymástól való tanulás nyilvánvaló előnyeit. Ennek során új ismeretekre tehetünk szert, de megerősíthetjük összetartozásunkat, közösséget is építhetünk. Ehhez nyújt jó lehetőséget egyetemi keretek közt a Tanítsunk Magyarorszáért program. A program 2021 szeptemberétől került bevezetésre egyetemünkön, célkitűzésével már a kezdetekkor könnyű volt azonosulni. Az egyetem hallgatói mentoráljanak kistelepüléseken élő 7-8. osztályos tanulókat, hogy nekik is legyen kedvük és esélyük továbbtanulni, illetve megtalálják helyüket a munka világában. A program egyik fő célkitűzése, hogy 2030-ra minden magyar általános iskolás gyermek tanuljon tovább, illetve szerezzon szakmát, és így induljon neki az életnek. A cél eléréséhez elsősorban az egyetemi hallgatóság segítségére számítottak a program elindításakor, őket és rajtuk keresztül az egyetemeket szólították meg; kapcsolódjanak be mentorként a programba, legyenek támogatói és a tanulásban, életvezetésben mintái az általános iskolás gyermekeknek. Az elképzeléshez gyorsan csatlakoztak az egyetemek, és a számok arról tanúskodnak, hogy az egyetemisták közül is elegendő számban bekapcsolódtak a mentori tevékenységbe. A kezdeményezés az eredetileg kitűzött célon túl jól szolgálja a hallgatók és a programba bekapcsolódó oktatók közösségi tanulását. A mentori felkészítésbe az egyetem minden hallgatója bekapcsolódhat, kartól, választott szaktól, életkortól, szakmai és emberi tapasztalattól függetlenül. A féléves mentori felkészítés során együttműködik többek közt a mérnök, jogász, pszichológus hallgató, és a tapasztalatok megosztása, egymás támogatása a mentorálás során is folytatódik. A közösen eltöltött tanulási idő, a mentorálás során megszerzett tapasztalatok több szempontból is hatékonyan szolgálják a programban részt vevőket és ezen keresztül egyetemünk közösségét: hallgatóink többek közt megerősödhetnek a társadalmi felelősségvállalás terén, javulhat önismeretük, a karokon átívelő élő, emberi kapcsolatok a programon túl is előnyökkel járhatnak. Az elmúlt években számos tanulmány foglalkozott már a Tanítsunk Magyarorszáért programmal, annak működésével és eredményeivel, a program mint a közösségi tanulás lehetősége azonban ritkábban szerepel az elemzésekben. Előadásunkban arra vállalkozunk, hogy bemutassuk a program működését a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, fókuszba állítva a közösségi tanulást.

Kulcsszavak: egyetem; közösségi tanulás; társadalmi felelősségvállalás

1. Bevezetés

A pedagógiai gondolkodás újra és újra felfedezi a közösségben egymástól való tanulás nyilvánvaló előnyeit. Ennek során új ismeretekre tehetünk szert, de megerősíthetjük az összetartozásunkat, közösséget építhetünk. Ehhez nyújt jó lehetőséget egyetemi keretek közt a Tanítsunk Magyarorszáért program. A kezdeményezés az eredetileg kitűzött célon túl a hallgatók és a programba bekapcsolódó oktatók közösségi tanulását is szolgálja. A közösen eltöltött tanulási idő, a mentorálás során megszerzett tapasztalatok több szempontból is hatékonyan szolgálják a programban részt vevőket és ezen keresztül egyetemünk közösségét: hallgatóink többek közt megerősödhetnek a társadalmi felelősségvállalás terén, javulhat önismeretük, a karokon átívelő élő, emberi kapcsolatok a programon túl is előnyökkel járhatnak. Az elmúlt években számos tanulmány foglalkozott már a Tanítsunk Magyarorszáért programmal, annak működésével és eredményeivel, a program, mint a közösségi tanulás lehetősége azonban ritkábban szerepel az elemzésekben.

2. A Tanítsunk Magyarorszáért program, mint a korai iskolaelhagyás leküzdésének egyik lehetősége

A Tanítsunk Magyarorszáért program megálmodója és megalapítója a program elindításával 2018 decemberében azt a célt tűzte ki, hogy 2030-ra minden magyar általános iskolás gyermek tanuljon tovább, illetve szerezzen szakmát, és így jobb esélyekkel induljon neki az életnek. A program a hátrányos helyzetű kistélepeüléseken élő 7-8. osztályos tanulók támogatására vállalkozott, hogy ők is motiváltak legyenek a továbbtanulásban, és eséllyel folytathassák tanulmányaikat az általános iskola elvégzése után is, illetve később megtalálják helyüket a munka világában. Könnyen belátható és kutatási eredményekkel igazolható ennek a törekvésnek az ésszerűsége: az iskolai végzettség, illetve annak hiánya meghatározó a munkaerőpiaci érvényesülésben, ezáltal a jövedelemszerzésre, az életben való boldogulásra is kihat, s mindez összefüggésbe hozható az érdekérvényesítés esélyeivel is. Túl a munka világán a végzettség még a várható élettartamra is jelentős hatással van. Klinger [1] tanulmányában megállapítja, hogy a „halandóság különböző (társadalmi) ismérvek szerinti vizsgálata azt mutatja, hogy a XXI. század elején Magyarországon igen nagyok a halandóság terén az esélyegyenlőtlenségek. Ezek leginkább az iskolai végzettség szintje szerint mutatkoznak meg, és elsősorban ez a tényező áll az igen markáns területi különbségek mögött is” [1, p. 279]. A korai iskolaelhagyás, régebbi szakirodalmak a lemorzsolódás kifejezését használják, az oktatási rendszerből végzettség nélküli kilépést jelöli, ami hosszútávon jelentős hátrányokat eredményez az egyén munkaerő-piaci esélyeiben, társadalmi mobilitásában és életminőségében. A hazai [2] [3] [4] és nemzetközi [5] [6] kutatási és szakirodalmi tapasztalatok alapján is megállapítható, hogy jellemzően több, már a gyermek korai életkorát is

meghatározó kockázati tényező együtthatása. Így például a család alacsony szocioökonómiai státusza, gazdasági és kulturális tőkéje, így a szülők alacsony iskolai végzettsége és ebből eredően alacsony foglalkoztatottsága, családi erőforráshiány, gyenge iskolai teljesítmény, az iskolához, tanuláshoz való viszony stb. eredményezheti a korai iskolaelhagyást. A fentiekből következik, hogy fontos lenne a korai felismerés és beavatkozás. Rumberger és Lim [7] 25 év dokumentált vizsgálati tapasztalatát mutatja be, s megállapítják, hogy ugyan nem bizonyítható a kutatások alapján a lemorzsolódás oka, de a kutatási eredmények nagyszámú egybeesése mégis arra engedi következtetni a kutatókat, hogy a korai iskolaelhagyásnak két fő valószínűsíthető tényezője van: ezek a tanulóval, valamint az intézménnyel kapcsolatosak. Ennek megfelelően a lemorzsolódásban komoly szerepe lehet a tanuló tanulmányi eredményeinek, iskolán belüli és kívüli viselkedésének (pl. hiányzások, szerhasználat, korai gyermekvállalás, iskolaelhagyó társak stb.), a tanulói attitűdnek és a tanuló háttérének. Az intézményi tényezők felölelik a család, iskola és az egyéb közösségek, kapcsolatok rendszerét (pl. gyermekvédelem). Lyche (2010) [8] amerikai és európai kutatásokra alapozva az eredményeit, hasonló megállapításokat fogalmaz meg. A hazai eredmények egybecsengenek a nemzetközi tapasztalatokkal. A középfokú oktatás befejezése előtt lemorzsolódó diákok kérdése globális probléma, amely jelentős egyéni és társadalmi következményekkel jár. Fontos hangsúlyozni, hogy a probléma leküzdése szoros társadalmi együttműködést igényel, melyben az oktatási, a szociális és munkaügyi szféra, az egészségügy és adott esetben az igazságszolgáltatási rendszer megoldásaira is támaszkodni kell. A pedagógiai szakirodalom számos, az oktatási szintnek megfelelő megoldási lehetőséget kínál. Benito és munkatársai [9] 16 ország tapasztalatait bemutató munkája az iskolai szegregáció megszüntetésének az esélyegyenlőségre gyakorolt kedvező hatásáról ír. Az iskolai légkör, a tanári kar bizonyos jellemzői, a fejlesztő pedagógiai gyakorlatok mérsékelhetik a tanulók családi-szociális hátrányát a magyar szakirodalom tapasztalata szerint is [10]. Speciális programok, ösztöndíjak, alternatív iskolák is segíthetik a lemorzsolódás problémájának megoldását [11].

Azonban nem pusztán hagyományos iskolai, szervezeti keretek közt kaphatnak a hátrányt szenvedő és a korai iskolaelhagyás tekintetében veszélyeztetett tanulók megfelelő támogatást.

Az esélyteremtés egyik ismert példája hazánkban a Tanoda, ahol a támogatásra szoruló fiatal egyéni, illetve kiscsoportos fejlesztésben részesülhet. Itt a tanuláson túl fontos szerepet játszik többek között a közösségépítés, az önismeret fejlesztése, a segítséget kérő motiválása, megerősítése, hogy az iskolai és társadalmi beilleszkedés minél sikeresebb legyen.

Ugyanebből a megfontolásból jött létre a Tanítsunk Magyarorszáért program, amely a programba bekapcsolódó diákok mentorálásával szeretne eredményeket elérni. A Tanítsunk Magyarorszáért program céljainak eléréséhez elsősorban az egyetemi hallgatóság segítségét veszi igénybe. A program felelőse őket és rajtuk keresztül az egyetemeket szólította meg; kapcsolódjanak be mentorként a

programba; legyenek támogatói és a tanulásban, életvezetésben mintái az általános iskolás gyermekeknek. Az elképzeléshez gyorsan csatlakoztak az egyetemek, és a számok arról tanúskodnak, hogy az egyetemisták is elegendő számban kapcsolódtak be a mentori tevékenységbe, így sok általános iskolát is megszólíthattak a szervezők. „2023-ban országszerte már több mint 100 általános iskolában jelen van a program. 17 felsőoktatási intézmény több mint 1000 mentora, több mint 4000 mentorálttal bizonyítja, hogy minden gyermek tehetséges valamiben, csak fel kell fedezni ezt a tulajdonságát” [12, p.4]. Ehhez a kezdeményezéshez kapcsolódott egyetemünk is 2021 szeptemberétől. A program célkitűzésével már a kezdetekkor könnyű volt azonosulni. A mentori felkészítésbe az egyetem minden hallgatója bekapcsolódhat, kartól, választott szaktól, életkortól, szakmai és emberi tapasztalattól függetlenül. A fél éves mentori felkészítés során együttműködik többek közt a mérnök-, jogász-, pszichológushallgató, és a tapasztalatok megosztása, egymás támogatása a mentorálás során is folytatódik.

3. Községi tanulás

A közösségi tanulás egy olyan tanulási folyamat, melynek során az egyén tudása és számos készsége társas interakciókon keresztül formálódik. A tanulás lehetőségét többek közt a résztvevők együttműködése, a tapasztalatok megosztása és a közös problémamegoldás nyújtja. Egyéni és közösségi érdeket egyaránt szolgál. A több tudomány szemszögéből is vizsgálható tanulási forma gyökerei a tanulás-tanítás történetében mélyre nyúlnak, gondoljunk csak az antikvitás példaira ezen a téren, a testület egységére a középkori egyetemeken (universitas magistrorum et scholarium) [13] [14], vagy a magyar történelemből is jól ismert kollégium-típusú iskolákra, mindegyik forma esetében felismerhetők a közösségi tanulás jegyei. A szakirodalom témánkra vonatkozó jelentései azonban inkább csak a XX. század törekvéseit láttatják, mint a közösségi tanulás elméleti alapjait. Ezek az elméletek a társas környezet szerepét emelik ki. Fontos megemlíteni Vigotszkij [15] szociális konstruktivizmusát, melyben a szociális interakciók szerepét hangsúlyozza a fejlődésben; valamint Bandura [16] szociális tanuláselméletét, miszerint az egyén nem csupán saját tapasztalataiból, hanem mások viselkedésének megfigyeléséből is tanul. A legújabb agykutatási eredmények is alátámasztják a társas kapcsolatok jelentőségét a tanulásban. „Minden tanuló képes hatékonyabban tanulni, ha a társas interakciók és kapcsolatok iránti igényét kielégítik és tiszteletben tartják. A másokkal való kapcsolatok és interakciók képesek megváltoztatni azt, ahogyan az agysejtjeinkben lévő szinaptikus kapcsolatok növekednek és kapcsolódnak más agysejtekhez [...]. A társas interakciók során keletkező pozitív érzések pozitívan határozzák meg az új információk megtalálását, a magasabb rendű gondolkodást, ezért jobb tanulási és emlékezeti teljesítményhez vezetnek” [17, p.362]. Nem pusztán a jobb tanulási és emlékezeti teljesítmény szempontjából játszik fontos szerepet a közösség. A tudás, mint szubjektív konstrukció hibás, illetve hiányos

lehet, a tanulás szociális-kommunikatív szakasza során azonban ez korrigálható, kiegészíthető, pontosítható.

A társas kapcsolatok tanulásra gyakorolt kedvező hatásán túl ki kell emelni a közösségi tanulás tárgyalásakor annak a közösség szempontjából előnyös vonatkozásait is. Hatására az egyén átélheti a közösséghez való tartozás előnyeit, élményét. A közösségi tanulás csak a szolidaritás, tisztelet, felelősségvállalás és nyitottság jegyében működhet, ezekben az értékekben a közösség tagjainak egyet kell értenie. Az eredményes működés feltételeihez hozzátartozik továbbá a tagok önkéntes részvétele és aktivitása, illetve a tagok tanulásközpontú együttműködése és reflektív szemlélete. Mindehhez szükséges feltétel az alapvető közös értékek jelenléte, a befogadó attitűd a közösség tagjaival szemben, az egymással szembeni tisztelet és bizalom. Továbbá fontos a közös és egyéni tanulás során egymás támogatása.

4. Az egyetem és a Tanítsunk Magyarorszáért program

Azzal, hogy egyetemünk bekapcsolódott a Tanítsunk Magyarorszáért programba, nemcsak kiváló lehetőséget kapott, hanem komoly elköteleződést is vállalt a mentorprogram sikeres működtetésében. Ennek kizárólag néhány, a közösségi tanulás szempontjából releváns kérdésével kívánunk gondolatmenetünkben foglalkozni.

Az egyetemek világa sok szempontból viszonylagos állandóságot mutat, de napjaink társadalmi-gazdasági változásai kikényszerítik az egyetemek szerepének, feladatainak kibővítését is. A modern felsőoktatási intézmények fejlődése egyre inkább az interdiszciplinaritás, a technológiai innováció és a globális együttműködés irányába mutat, ami – többek közt – új pedagógiai és kutatási módszerek megjelenését is szükségessé teszi. A XXI. századi egyetemmel szembeni további elvárás, hogy folyamatosan reagálni tudjon a társadalmi-gazdasági változásokra is. 1998-ban az UNESCO [18] deklarációjában megállapítja, hogy az egyetemek alapküldetésén túl, ami az oktatás, a képzés és a kutatás egysége, az egyetemi feladatokat ki kell terjeszteni, többek közt a hallgatók aktív társadalmi szerepvállalásra való felkészítésére is. Nem újkeletű elvárás az egyetemmel szemben a hallgatók értelmiségivé nevelése, melynek során nem pusztán szaktudással ruházzák fel, hanem erősítik társadalmi érzékenységét, kritikai gondolkodását, formálják nemcsak szakemberi, hanem teljes emberi voltát. Jól látszik, hogy a változások során az egyetemek társadalmi felelőssége is felerősödik, és akár kulcsszereplőkké válhatnak a fenntartható fejlődés támogatásában és a demokratikus közélet minőségének javításában.

Különösen fontosnak tartjuk ennek a szemléletmódnak, hozzáállásnak, a társadalmi érzékenységnek, a másik ember iránti figyelemnek a kialakítását egy katolikus egyetem esetén. Az egyház tanításának jól megfigyelnek a mentorprogram által kitűzött célok: az elesettek, rászorulóknak megsegítése, támogatása mindannyiunk

felelőssége: „...már ne a saját sikerünket tekintsük célnak, hanem legyünk bátrak ott erősíteni az életet, ahol az növekedni próbál, és nem ott, ahol már eleve sikeres” [19, p.236].

4.1. A program elismertté tétele

Tanulmányunk elején már kitértünk arra, hogy a mentorálás jó lehetőséget teremt arra, hogy hallgatóinkban tudatosítsuk a társadalmi felelősségvállalás jelentőségét, és ezen a téren ki is próbálhassák magukat. Ehhez feltétlenül szükséges, hogy a programot kellően megismertessük az egyetemi polgársággal. Nem kizárólag a hallgatók toborzását értjük az ismertté tételen, nemcsak őket kell elérnünk a tájékoztatással, a vezetés, az oktató kollégák és minden egyetemi dolgozó támogatására is szükségünk van. Meggyőződésünk szerint csak akkor tud hosszú távon sikeresen működni egy ilyen jellegű program, ha az általánosan ismert, rangja van, és az abban részt vevők élvezhetik a környezet támogatását, elismerését. A közösségi tanulás is akkor valósulhat meg a legteljesebben, ha a program kellően ismert és elismert, hiszen a felkészítő és a mentorokat támogató kurzusokon túl több szinten is működik az egymástól való tanulás.

4.2. A közösségi tanulás és a felkészítő kurzus

Minden hallgató, szakiránytól függetlenül féléves előkészítő kurzuson (TM1) ismerkedik meg a mentorálás elméleti ismereteivel, fő feladataival. A szakirodalom [20] szerint a mentorálás során általánosságban elmondható, hogy sikeresebbek azok, akiknek van pedagógiai háttere, azonban az ő esetükben sem lehet lemondani a felkészítésről. Hasznosnak tartjuk a program elindítóinak törekvését, hogy nem kizárólag pedagógus pályára készülő hallgatók tevékenységére építve tervezték meg a programot. A hallgatóság változatos összetétele kiváló lehetőséget nyújt a közösségi tanuláshoz: az egyetemi tanulmányokhoz vezető eltérő életút, a különböző tanulási és élettapasztalat, az eltérő érdeklődés és gondolkodásmód előmozdítja a felkészítést és a későbbi mentorálás során is tapasztalható közösségi tanulást. Ahogy a mentorok csoportja is változatos a választott szakirány tekintetében, úgy a felkészítő kurzusok összetételét sem tudjuk befolyásolni. Nem lehet sem feladatunk, sem cél a minél vegyesebb összetételű csoportok kialakítása, de oktatói tapasztalat, hogy a közösségi tanulást élteti az ilyen jellegű változatosság. (Az oktató maga is gyarapodik a szociális munkásként több évtizede a szakmában, gyermekek segítségével is foglalkozó szakember-hallgató tapasztalataiból, és a korábbi rendőrnnyomozó is hasznos tudással gazdagítja a közös tanulást. A tanárszakos hallgató ismereteit jól kiegészíti a pszichológus vagy jogáshallgató szakmai ismerete, és a közösségi tanulás során szerzett tapasztalatokat hosszan lehetne folytatni.) A közösségi tanulás azonban a felkészítés során sem pusztán a csoport tagjai között az oktató irányításával, támogatásával valósul meg. Gondot fordítunk arra is, hogy a már tapasztalatot szerzett mentorokat is bekapcsoljuk az elméleti felkészítésbe, a közös tanulásba, illetve a mentorálást támogató (TM2)

kurzust oktatóinak tapasztalatait sem nélkülözhetjük. A felkészítő kurzus programjába az iskolákkal és az iskolai kapcsolattartókkal való kapcsolatfelvétel is szerepel. Ennek megvalósítása – bár szakmai haszna könnyen belátható – a kurzus keretei közt problematikus, és nehezen kivitelezhető.

A felkészítő kurzus tematikája központilag előírt, tematikáját tekintve rendkívül változatos. Az oktatók a tanárképző intézet oktatói. A bevezetés és a témára történő ráhangolás során a hallgatók megismerik a Tanítsunk Magyarorszáért program (TMO) projektet és a kurzus programjának elvárásait. Foglalkoznak mentorálás fogalmával, a mentor szerepével, feladataival, a mentori munka kompetenciahatáraival. Betekintés nyernek a serdülők sajátosságaiba. A kurzus témái közé tartozik továbbá a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet tematikája, ezen belül kiemelten a roma közösségek gazdasági és kulturális jellemzői, életviteli sajátosságai; a szociális hátrány és deviancia – segítő háló – gyermekvédelem; a kultúra, kommunikáció: kulturális-társadalmi-szociális különbségek, érzékenyítő gyakorlatok; a másság elfogadása, empátia, előítéletmentesség fejlesztése: interkulturális kommunikációs gyakorlatok. Ezeken túl kommunikáció és interakciók, az eredményes kommunikáció jellemzői; az asszertív kommunikáció jellemzői, a saját kommunikációs szokások feltérképezése, kommunikációs helyzetgyakorlatok. Fontos a sajátos nevelési igény és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség; a tanulás tanítása. Szükséges a digitális kompetencia fejlesztése és a XXI. századi készségek, képességek, kompetenciák, kulcskompetenciák átlátása is.

A felkészítés során a mentorálás szűkebb és tágabb környezetét is meg kell ismerni, illetve programokat kell tervezni a továbbtanulás (pl. iskola- és üzemlátogatás) és a szabadidős tevékenységek témakörében is.

4.3. A mentorálás támogatásának néhány kérdése

A TMI felkészítő kurzust abszolváló hallgató előtt megnyílik a lehetőség, ha szeretne, és a felkészítő oktató is támogatja őt elhatározásában, megkezdheti mentori tevékenységét. A program nem írja elő, hogy a mentorálást mikor kell megkezdeni, a felkészítő kurzus elvégzése bármelyik félévben lehetőséget teremt a kezdésre. A kurzus célja a hallgatók támogatása a hátrányos helyzetű tanulók mentorálása során. A kurzusleírás tartalmaz ugyan tematikát is (a mentorálás folyamata, alapvető céljai és határai; a hátrányos helyzetű térségek jellemzői; a serdülőkorú tanulók és a különleges bánásmódot igénylő gyerekek sajátosságai; a hatékony kommunikáció ismérvei; kulturális ismeretek, interkulturális kommunikáció, kommunikációs kultúra; az online mentorálás kihívásai és lehetőségei; jó gyakorlatok megosztása és a kihívások megbeszélése). Az ezekről való eszmecsere azonban nem olyan kötött, mint a felkészítő kurzus esetén. Sokkal fontosabb, hogy a mentorok által hozott aktuális esetek (nehézségek, problémák és sikerek) megbeszélésére, a jó gyakorlatok megosztására sor kerüljön, illetve a

tematika releváns részeiről tanuljunk közösen. A formális mentorálás egyik jól kitapintható erénye, hogy a szervezett keret a mentornak biztonságot adhat, többek közt azért, hogy az őt érintő kérdéseket, az esetleges problémát a közösség tagjaival meg tudja vitatni. Fontos, hogy a mentor tevékenysége elvégzéséhez a szakmai segítségen túl megértő támogatást is kapjon, ami a segítő munkát végzők, így mentoraink esetében is szükséges. Az eltelt néhány szemeszter rövid tapasztalatából kiindulva megállapíthatjuk, hogy mentoraink jelentős része egy számára teljesen idegen világgal ismerkedhetett meg a mentorálás során. Önmagában a feladat elvégzése is újdonságot, kihívást jelent, ezek feldolgozását kell az egyetemi oktatóknak változatos módon segítenie: a kötelezőnél több alkalmat teremteni az élmények négy szemközti, vagy csoportos feldolgozására, illetve az élmények feldolgozásához módszertani segítséget is érdemes felkínálni. Fontos, hogy mentorainkat segítsük a mentorálás sokszor komoly kihívást jelentő tevékenységében, láttassuk velük munkájuk hasznát. A program akkor tud sikeresen működni, ha a benne tevékenykedő mentor is sikeresnek érezheti magát, és akár több szemeszteren keresztül is kitart mentoráltjai és a feladat mellett. Az egyetemi oktatók feladata a támogatás során az is, hogy a mentorálás lendületét segítsenek megtartani: a rutin hasznos, megerősíti a mentort, azonban veszéllyel is járhat. A pusztán rutinból végzett segítő tevékenység könnyen hiteltelenné válhat. A közösségi tanulás a mentorok támogatásának a szintjén azonban elsősorban nem az oktató és a mentorok közt valósul meg, tapasztalatunk szerint sokkal inkább a mentorok közt: ők találkoznak a mentorálás közben, ők ismerik egymás esetleges nehézségeit, ők osztoznak egymás örömében, sikerében. A közösségi tanulás szervezett és spontán módon is alakul ebben a körben, a kezdő mentor tacit tudása elsősorban a tapasztalt mentortól származik, de nyílik alkalom a szervezett eszmecsere, a tapasztalatok feldolgozására, értelmezésére is. A heti online csoportos alkalom az oktató jelenlétében bizonyára nem lenne elegendő a mentoráláshoz szükséges tudás megalkotásához. A hallgatók zöme érzi is az együttműködés szükségességét és előrevívó voltát. A személyes találkozásokon túl az online kapcsolattartás jellemzi a mentorok közösségét. Az ezeken a fórumokon való részvételre természetesen senki sem kötelezhető, az együttműködés, a tanulás szabadon választható lehetőség. A támogató kurzusokon megvalósuló közösségi tanulást jó példázza a szemeszterenként kötelező élménynapi felkészülés. Az oktató által szervezett közös előkészület nem pusztán ötletbörze, a közösségi tanulás szép példája is egyben; a gyakorlott mentorok és a még kevés tapasztalattal rendelkezők megosztják egymással elképzeléseiket, tapasztalataikat, sikerre vihető témák feldolgozására vállalkoznak, egymás ötleteiből gazdagodnak. Az élménynapot előkészítő kurzus jellemzően online folytatódik, akkor már szűkebb, mentori körben.

4.4. A közösségi tanulás haszna az egyetem szemszögéből

A Tanítunkunk Magyarorszáért program remélt társadalmi haszna könnyen belátható: minden a tanulás és munka világának megnyert gyermek, fiatal

nemzetünk boldogulásához járul hozzá. Tanulmányunk a programnak nem erről a nyilvánvaló hozadékaról fogalmaz meg gondolatokat, hanem az egyetem és annak képviselői szempontját helyezi előtérbe, és ezekből az előnyökből emel ki néhányat.

A mentorálást vállaló hallgatók több szempontból is haszonélvezői a programnak. A felkészítő képzést sikeresen elvégzők szerteágazó ismerettel gazdagodnak. Nem feltétlenül kapcsolódik ez az ismeretanyag leendő hivatásukhoz, de egészen biztosan segíti őket a tudatos polgári, az értelmiségi lét kompetens megélésében. Lehetőségük nyílik ismereteik újragondolására, pontosítására, kiegészítésére a szociológia, pedagógia, pszichológia, romológia, kommunikációtudomány stb. különböző témaköreiben. Akár már a felkészítő kurzuson, de különösképpen a mentorálás során fejlődnek készségeik is a kommunikáció, az együttműködés, szervezés, stb. terén. Az élmények és gyakorlati tapasztalatok hatására bizonyára fejlődnek érzelmeikben, hozzáállásukban a másik emberrel, a rábízottakkal, a hátrányos helyzetűekkel szemben. Továbbá az is vonzóvá teheti a mentori tevékenységet, hogy a hallgató részese lehet egy közösségnek, megismerheti más karok, más szakok hallgatóit, továbbá megélheti a közös célok érdekében végzett munka összekovácsoló erejét.

Az egyetem is gazdagodik a program által. A program résztvevőit az adminisztrációtól a projektosztályig, a hallgatóktól az oktatók közösségéig összeköti a feladat, a kihívás, hogy megfeleljünk a program elvárásainak, ezáltal erősödik a „mi-tudat”. Mindannyian gazdagodunk is a mentorálás által: ránk is érvényes az átélhető élmények kedvező hatása. A program működtetése szempontjából is szükséges a közösségi tanulás. A program résztvevői napi kapcsolatban állnak az online térben, emellett gyakoriak a jelenléti workshopok, eszmecserek.

Tekintettel arra, hogy a program oktatói és felelősei egyetemünkön a tanárképző intézet kötelékébe tartoznak, az oktató szemszögéből is érdemes bemutatni a látható előnyöket. A programon keresztül a TM2 oktató intenzív kapcsolatban áll a program iskolai képviselőivel. Az egyeztetések és különösképpen a személyes találkozás alkalmai során ebben a viszonylatban is megvalósul a közösségi tanulás. A közös gondolkodás során a praxisban összegyűlt szakmai tudásból építkezhet az oktató, és ezt a tudást is be tudja vinni a hallgatói csoportokba.

5. Kihívások

A program megvalósítása során számtalan kihívással is szembe kell néznünk. Tanulmányunkban kizárólag a közösségi tanulás szempontjából releváns problémákat mutatjuk be.

A felkészítő csoportok mérete jellemzően nagyobb, mint az a közösségi tanulás szempontjából ideális lenne. A program beindulásakor jellemzően alacsonyabb létszám jobban lehetővé tette a csoporttagok egyenletesebb bekapcsolódását a

tanulásba, mint a most jellemző húsz fő fölötti létszámok. A mentorcsoportok támogatásánál ez a probléma nem áll fenn.

A felkészítő csoportokba sokan jelentkeznek, sokszor talán inkább a vonzó kreditekért, és kevésbé jellemzi a csoport minden tagját az elkötelezett készülés a mentori szerepre. A közösségi tanulás ismervei közt szereplő aktivitás így nem mindenre jellemző, ami megnehezíti az együttműködést. Az elköteleződés hiánya miatt eltérő a bevonódása, eltérő a kitartása ezeknek a hallgatóknak.

A mentor csoportok esetén nem annyira az elköteleződés hiányáról, mintsem az időbeli nehézségekről beszélhetünk. Sok mentorunk szívesen folytatná a mentori tevékenységet több féléven keresztül, de egyetemi óráik rendje ezt nem teszi lehetővé. Túl a mentori feladatok ellátásának a nehézségén, a programból való kilépés a közösségi tanulásra is hátrányosan hat: fontos lenne a közösség viszonylagos állandósága, a stabil tapasztalt mentori jelenlét, amit az ennél kisebb számú új belépő gazdagít. Ennek a problémának az orvosolására igyekszünk egy-egy eszmecserére, a felkészítő kurzusokra régi, tapasztalt mentorainkat is meghívni.

Hasonló problémát jelent, hogy csak két iskolában vagyunk jelen a kezdetektől. Ezekben az iskolákban gyümölcsöző az együttműködés. Azokban az iskolákban, ahol egy-egy mentor csak egy félév erejéig más egyetemek mentorainak segít, nehéz a közösségi tanuláshoz szükséges közösséget kialakítani. Reméltük, hogy más egyetemekkel sikerül ezáltal szorosabb kapcsolatot kiépíteni, de a kezdeti próbálkozások nem bizonyultak tartósnak.

Összefoglalás

A Tanítsunk Magyarorszáért program megvalósításán keresztül egyetemünkön lehetőség nyílt egy karokon átívelő, oktatókat, hallgatókat, adminisztratív munkatársakat összekovácsoló munkára. A résztvevők mindegyike nyertese ennek: egyrészt a program nyújtotta élmény, másrészt a közös tanulás által.

Irodalomjegyzék

- [1] Klinger, A.: A halandóság társadalmi különbségei Magyarországon a XXI. század elején, Demográfia, vol. 50, no. 2–3, pp. 252–281, 2007.
- [2] Bánkúti, Zs.; Horváth, Zs.; Lukács, J.: A szakképző iskolába járó diákok tanulási nehézségei. Iskolakultúra, vol. 14, no. 5, pp. 3–26, 2004.
- [3] Liskó, I.: Kudarcok középfokon. Budapest, Magyarország: Oktatókutatató Intézet, 1986.
- [4] Liskó, I.: Kudarcok a középfokú iskolákban. Budapest, Magyarország: Oktatókutatató Intézet, 2003.

- [5] Lamb, S.; Markussen, E.; Teese, R.; Polesel, J.; Sandberg, N.: School Dropout and Completion. International Comparative Studies in Theory and Policy. Oslo, Norway: Springer, 2011.
- [6] Alexander, K. L.; Entwisle, D. R.; Kabbani, N.: The Dropout Process in Life Course Perspective: Early Risk Factors at Home and School, Teachers College Record, vol. 103, no. 5, pp. 760–822, 2001.
- [7] Rumberger, R.; Lim, S. A.: Why Students Drop Out of School: A Review of 25 Years of Research. 2008.
- [8] Lyche, C. S.: Taking on the Completion Challenge: A Literature Review on Policies to Prevent Dropout and Early School Leaving, OECD Education Working Paper, no. 53, 2010.
- [9] Benito, R.; Alegre, M. Á.; Gonzalez-Balletbó, I. et al.: School Segregation and Its Effects on Educational Equality and Efficiency in 16 OECD Comprehensive School Systems, Comparative Education Review, no. 1, pp. 104–134, 2014.
- [10] Széll, K.: Iskolai eredményesség és tanári attitűdök, in Eredményesség az oktatásban. Dimenziók és megközelítések, M. Szemerszki, szerk. Budapest, Magyarország: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2015, pp. 25–51.
- [11] Bodonyi, E.; Hegedűs, J.; Fekete, M.: Korai iskolaelhagyás – kriminalitás – megoldási lehetőségek az oktatás szemszögéből, in Jazykovedné, literárnovedné a didaktické kolokvium XXXII., D. Lancaric, szerk. Pozsony, Szlovákia: Z-F Lingua, 2015, pp. 22–33.
- [12] Kiss, F. (szerk.): Tanítsunk Magyarorszáért – Mentori kézikönyv: Hasznos információk a mentori tevékenységhez. Budapest, Magyarország: Nemzeti Tehetség Központ Nonprofit Kft., 2023, p. 4.
- [13] Mészáros, I.; Német, A.; Pukánszky, B.: Neveléstörténet. Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe. Budapest, Magyarország: Osiris, 2005.
- [14] Német, A.; Pukánszky, B.: A pedagógia problémátörténete. Budapest, Magyarország: Gondolat Kiadó, 2004.
- [15] Vigotszkij, L. Sz.: Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA, USA: Harvard University Press, 1978.
- [16] Bandura, A.: Social Learning Theory. London, U.K.: Prentice Hall, 1977.
- [17] Szőke-Milinte, E.: A tanulástámogatás neuropedagógiája, in Pedagógiai összhangzattan: Tanulmányok a 70 éves Pukánszky Béla tiszteletére, J. Kusper, E. Szőke-Milinte és R. Szűts-Novák, szerk. Eger, Magyarország: Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Líceum Kiadó, 2025, pp. 355–380.
- [18] UNESCO, World Declaration on Higher Education for the Twenty-first Century: Vision and Action... 1998.

- [19] Mustó, P.; Hári, I.: Ahol otthon vagy. Budapest, Magyarország: Jezsuita Kiadó, 2017, p. 236.
- [20] Stöger, H.; Ziegler, A.: Wie effektiv ist Mentoring? Ergebnisse von Einzelfall- und Meta-Analysen, Diskurs Kindheits- und Jugendforschung, vol. 2, pp. 131–146, 2012.